07/07/2020

Ματιές στην Ορθόδοξη Θεία Λειτουργία

/ Γνώμες

+Ανδρέα Θεοδώρου, Καθηγητού Πανεπιστημίου Αθηνών

Η θεία λειτουργία αποτελεί το κέντρο της ορθόδοξης λατρείας. Σ' αυτήν απεικονίζεται ανάγλυφα η ουσία της Ορθόδοξης Καθολικής Εκκλησίας, συγκλίνουν σαν σε κέντρο ζωτικό, η λυτρωτική θεία οικονομία, το δόγμα, η παράδοση, το ήθος, η μυστική ευσέβεια, το ουρανοδρόμο πνεύμα και ο σωτηριολογικός θεοτικός δυναμισμός της Ορθοδοξίας, Η θεία ενανθρώπηση, η είσοδος του Θεού στον κόσμο, οι κύριες στιγμές του λυτρωτικού έργου του Χριστού, το σταυρικό πάθος, η ανάσταση, η Ανάληψη και η εκ δεξιών του Πατρός καθέδρα παίρνουν μια δραματική απεικόνιση και μια βαθειά μυστική βίωση στις ψυχές του ορθοδόξου πληρώματος, που βιωματικά μετέχει στη θεία λειτουργία, όπου τελετουργείται το άρρητο μυστήριο του Χριστού, της Εκκλησίας και κατ' επέκταση ολόκληρης της φυσικής κτίσεως. **Όλα στην ορθόδοξη θεία λειτουργία είναι φως, διαφάνεια, χαρά, θρίαμβος της λυτρωτικής ενέργειας του Θεού, με άξονα πάντοτε το μυστήριο της θείας ευχαριστίας, της μεταβολής των υλικών στοιχείων του άρτου και του οίνου εις σώμα και αίμα Χρίστου και συγχρόνως της αναίμακτης προσφοράς της ιλαστήριας θυσίας του Χριστού.**

Χωρίς τη θεία λειτουργία, που είναι το κέντρο βίωσης του μυστηρίου της σωτηρίας, η Ορθόδοξη Εκκλησία χάνει τη ζωτική συνεκτική βάση της, παραμένει μετέωρη και ξεκάρφωτη.

Ας δούμε όμως κάπως αναλυτικότερα τα πράγματα.

1) Η θεία λειτουργία αποτελεί Ιστόρηση και μυστική βίωση του μυστηρίου της «θείας περί τον άνθρωπον οικονομίας».

Λέγοντες θεία περί τον άνθρωπον οικονομία εννοούμε όσα έκανε ο θεός στην άπειρη αγάπη Του για να διορθώσει το χάλασμα της πτώσης των λογικών όντων (των ανθρώπων) στο πεδίο της φυσικής δημιουργίας. Στο πεδίο της θείας ζωής, έκτος από τα ίδια πρόσωπα της αγίας Τριάδος, περιλαμβάνονταν και έγχρονα δημιουργήματα, οι αγαθοί άγγελοι και ο άνθρωπος, ο οποίος πλάστηκε «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του δημιουργού του (Γεν. 1,27). Σ' αυτήν φυσικά δεν περιλαμβάνονταν τα αποστακτικά πνεύματα, οι δαίμονες, οι οποίοι αυτοπροαίρετα κινήθηκαν κατά του Θεού, έπεσαν από το υψηλό αξίωμά τους, η φύση τους πετρώθηκε στο κακό και έγιναν εχθροί του Θεού, καταπολεμώντας λυσσαλέα το θέλημα και τα έργα του. Το πρώτο ρήγμα στη δημιουργία έγινε πριν από το χρόνο στο χώρο της αόρατης πνευματικής κτίσης, ενώ το δεύτερο τελέστηκε εγχρόνως στο χώρο της ορατής κτίσεως με πρωταγωνιστή το λογικό άνθρωπο. Ο πρώτος άνθρωπος, που ήταν φυτεμένος στην άκτιστη θεία ενέργεια, αν και ήταν ήρεμος και μακάριος στην αρχέγονη κατάστασή του, συνομιλώντας υιικά με το θεό (Γεν. 2,8) και εντρυφώντας στη θεία θεωρία, δεν παρέμεινε πιστός στο υπέροχο αξίωμά του σαν κορωνίδας της δημιουργίας, αλλά, παρασυρόμενος από τον δαίμονα, ξεπόρτισε από το αρχικό του ενδιαίτημα και βρέθηκε στο χάος της ανυπαρξίας (της ζωής χωρίς το Θεό), έρημος και εξαθλιωμένος στα σκοτάδια της αποστασίας, στην περιοχή της φθοράς και του θανάτου. Αυτό το διπλό ρήγμα υπέστη το ωραίο έργο που βγήκε από τα χέρια του Θεού. Το πώς βέβαια έγινε αυτό εμείς οι άνθρωποι με το φτωχικό μυαλό μας δεν μπορούμε να συλλάβουμε. Κι ενώ ο Θεός στο πρώτο ρήγμα της αόρατης δημιουργίας δεν έκανε τίποτε για την αποκατάσταση της φθοράς, επειδή δεν υπήρχε προς τούτο καμιά δυνατότητα από μέρους των αποστατησάντων πνευμάτων (οι κακοί άγγελοι πετρώθηκαν στην αμαρτία, κατέστησαν ακίνητοι προς το αγαθό, χωρίς η σκοτεινή φύση τους να μπορεί να μετανοήσει και να θελήσει την επιστροφή της στο Θεό), στο δεύτερο ρήγμα της πτώσης του ανθρώπου ο πλάστης έλαβε οίκτο για το αμαρτωλό πλάσμα του και θέλησε να το σώσει από τη φθορά και το θάνατο, να το ανακαλέσει κοντά του, διορθώνοντας το χάλασμα που προκάλεσε στην πλάση η αλόγιστη πτώση του. Για τον άνθρωπο υπήρχε η δυνατότητα αποκατάστασής του στο προπτωτικό του αξίωμα, γιατί αυτός δεν ήταν πνεύμα καθαρό (είχε σύνθετη φύση) και μπορούσε να

μετανοήσει για την πτώση του, στην οποία παρασύρθηκε από τον κακό δαίμονα. Τη σωτηρία και ανάπλαση του αμαρτωλού πλάσματος ο αγαθός Θεός συνέλαβε προαιωνίως στην αΐδια βουλή του· άξονας δε του λυτρωτικού αυτού σχεδίου ήταν η σάρκωση του Λόγου, του δεύτερου προσώπου της αγίας Τριάδος. Επειδή ο αμαρτωλός άνθρωπος δεν είχε από μόνος του τη δυνατότητα να επιστρέψει στην αρχική του πατρική εστία, ούτε δε και άλλη κτιστή δύναμη μπορούσε να τον βοηθήσει, αποφάσισε ο ίδιος ο Θεός να τον σώσει, στέλλοντας στον κόσμο τον Υιό του να γίνει πραγματικός άνθρωπος, να ζήσει την επίκαιρη στιγμή της ανθρώπινης ζωής, αναλαμβάνοντας στο πρόσωπο του την κακοπάθεια και την οδύνη της πεσμένης φύσεως. Η σάρκωση του Λόγου έγινε, όταν ήλθε το πλήρωμα του χρόνου (Γαλ. 4,4), δηλαδή ο κατάλληλος καιρός που είχε προκαθορίσει η σωστική πρόνοια του Θεού. Τότε ο Υιός του Θεού έλαβε τη σάρκα του με τη δύναμη του παναγίου Πνεύματος στην ολοκάθαρη μήτρα της Παρθένου, οπού ενώθηκε «εξ άκρας συλλήψεως» με τον άνθρωπο κατά τη στιγμή του ευαγγελισμού της Παρθένου από τον άγγελο (Λουκ. 1,35)· Ο χρόνος από τη γέννηση του Υιού του Θεού και εξής μέχρι του θανάτου του απετέλεσε το στάδιο της «κενώσεως» του Λόγου (Φιλ. 1,7), δηλαδή της άκρας ταπείνωσης που ανέλαβε θεληματικά ο Χριστός για τη σωτηρία των αμαρτωλών ανθρώπων.

Το γεγονός της θείας ενανθρωπήσεως η ευχαριστιακή σύναξη ζει στην αρχή της θείας λειτουργίας κατά τη μικρή είσοδο, οπού ο ιερέας, κρατώντας υψωμένο το Ευαγγέλιο, το περιφέρει διά μέσου του ναού για να το αποθέσει στην αγία Τράπεζα. Το Ευαγγέλιο στο όποιο είναι θεόπνευστα γραμμένη η σοφία του Θεού, συμβολίζει το Χριστό, ο οποίος έρχεται στον κόσμο για να σώσει τον άνθρωπο με το λυτρωτικό του φως, να αφανίσει την ειδωλική πλάνη της αμαρτίας και να εγκαθιδρύσει την αληθινή θεογνωσία στην πλανεμένη ανθρωπότητα. Στη συνέχεια, την έκχυση της σοφίας του Θεού εξαγγέλλουν τα δύο αγιογραφικά αναγνώσματα, ο Απόστολος και το Ευαγγέλιο, παρμένα το μεν Ευαγγέλιο από τα γνωστά τέσσερα ευαγγέλια, ο δε Απόστολος από τα υπόλοιπα βιβλία της Κ. Διαθήκης (εκτός από την Αποκάλυψη). Στα αναγνώσματα παρίσταται αοράτως ο Χριστός στο προφητικό του αξίωμα, κηρύττοντας τη λυτρωτική θεία αλήθεια, την οποία αμαύρωσε διά της αμαρτίας στις ψυχές των ανθρώπων το πνέαμε της αποστασίας. Παράλληλα, κατά τη μεγάλη Είσοδο, που γίνεται μετά την ανάγνωση του Ευαγγελίου και την ψαλμωδία του Χειρουβικού ύμνου, ο Χριστός, συνοδευόμενος από πλήθος αγγέλων, πορεύεται αοράτως προς το ιερό θυσιαστήριο του ναού για να θύσει εαυτόν υπέρ της του κόσμου ζωής (Α Κορ, 5,7). Οι δε πιστοί, εικονίζοντες μυστικά τα Χερουβίμ και αποθεμένοι «πάσαν, την βιοτικήν μέριμναν», υποδέχονται τον Βασιλέα των όλων με δέος και κατάνυξη ψυχής, συμπορευόμενοι μαζί του για να μετάσχουν (με τον τρόπο τους φυσικά) στην τέλεση της θείας ιερουργίας.

2) Το μυστήριο της θείας ευχαριστίας είναι το κέντρο της ορθόδοξης θείας λειτουργίας.

Περίοπτη θέση στη θεία λειτουργία κατέχει η προσφορά της θείας ευχαριστίας, που είναι το κατ' εξοχήν μυστήριο του Χριστού. Όπως στο πεδίο της θείας οικονομίας η είσοδος του Χριστού στον κόσμο κατέληξε στο σταυρό, που πέθανε ο Κύριος για τη λύτρωση του κόσμου, έτσι και στη λειτουργία η λυτρωτική θεία οικονομία που συμβολίζεται με την είσοδο του Χριστού στον κόσμο (μικρή Είσοδος), καταλήγει στο Γολγοθά, όπου προσφέρεται το μυστήριο της Ζωής. Ό,τι τελείται στη θεία λειτουργία κατατείνει στην τέλεση του μυστηρίου της θείας ευχαριστίας.

Η δογματική σημασία της θείας ευχαριστίας είναι πολύ μεγάλη. Στο μυστήριο αυτό ο Χριστός συνεχίζει να γεννιέται στη σάρκα του και να σταυρώνεται («σαρκί») για τη σωτηρία των ανθρώπων. Η θεία ευχαριστία έχει δύο όψεις. Είναι μυστήριο και θυσία. Είναι μυστήριο, γιατί κατά την Επίκληση (που είναι η ιερότερη στιγμή της θείας λειτουργίας), κατέρχεται το Πνεύμα το άγιο στα προκείμενα δώρα, δηλαδή στα στοιχεία του άρτου και του οίνου, και τα μεταβάλλει τον μεν άρτο στο σώμα, τον δε οίνο στο αίμα Χριστού. Ο λόγος δεν είναι αόριστος και συμβολικός. Κατά τρόπο μυστηριακό, κάτι δηλαδή που δεν μπορούμε εμείς να εξιχνιάσουμε, το άγιο Πνεύμα αφανίζει με την έλευση του την ουσία του άρτου, την οποία μεταβάλλει σε σώμα Χρίστου, στο σώμα εκείνο που δημιουργήθηκε από το Πνεύμα του Θεού στη μήτρα της Παρθένου, το όποιο έζησε στη γη, πέθανε στο σταυρό, αναστήθηκε εκ των νεκρών, αναλήφθηκε στους ουρανούς, κάθισε στα δεξιά του Πατέρα, με το οποίο θα έλθει και πάλιν ο Χριστός στη γη, για να κρίνει τον κόσμο. Το ίδιο ισχύει και για το αίμα του Κυρίου. Η παρουσία του Χριστού στη θεία ευχαριστία είναι πραγματική και όχι συμβολική. Αν ήταν ένας απλός συμβολισμός, δε θα είχε σημασία. Εκείνο που απομένει στα τίμια Δώρα μετά τον καθαγιασμό τους, είναι τα «συμβεβηκότα» των στοιχείων (βάρος, ποσότητα, γεύση, οσμή, οξύτητα του οίνου κ.ά.), τα οποία υποπίπτουν στη φυσική μας αίσθηση. Τα συμβεβηκότα παραμένουν κατά παραχώρηση θεία, για να διευκολύνουν τη θεία μετάληψη. Ποιος, αλήθεια, θα μπορούσε να κοινωνήσει γυμνή τη σάρκα του Χριστού και γυμνό το πανάγιο αίμα του;

Η θεία ευχαριστία είναι παράλληλα και θυσία, Η ίδια εκείνη θυσία, η οποία προσφέρθηκε από τον Κύριο αναίμακτα στο υπερώο των Ιεροσολύμων τη νύκτα της Πέμπτης (πριν από το Πάσχα των Εβραίων) και η οποία σε λίγο έμελλε να προσφερθεί εν αίματι επάνω στο σταυρό για τη σωτηρία των ανθρώπων. Η ίδια θυσία του σταυρού συνεχίζεται προσφερόμενη στον Πατέρα σε κάθε ορθόδοξη θεία

λειτουργία. Στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας εκφράζεται η άπειρη αγαθότητα και φιλανθρωπία του Θεού. Στο ιερό αυτό μυστήριο ο Χριστός δεν μας τρέφει απλά με τη χάρη του, όπως συμβαίνει στα άλλα εκκλησιαστικά μυστήρια, αλλά μας τρέφει ο ίδιος με τη σάρκα του, ζυμώνεται στη φύση μας, την οποία θεοποιεί με την άρρητη μίξη του. Εκτρέφει, καλλιεργεί και προάγει τη νέα πνευματική γέννηση, που μας χάρισε το Πνεύμα του Θεού δια του μυστηρίου του βαπτίσματος. Αποθέτει μέσα μας τον σπόρο της αθανασίας και της αφθαρσίας και αλλοιώνει τη φύση μας στη δική του ποιότητα. Διά της θυσίας του δε, μας συμφιλιώνει με τον ουράνιο Πατέρα, μας κάνει και πάλι παιδιά του Θεού, καταλύοντας με το αίμα του την έχθρα (Εφ. 2,14) και την αλλοτρίωση της φύσης μας, που ξεπήγασαν από το παράπτωμα του Προπάτορα. Στο λυτρωτικό θαύμα του Χριστού το Πνεύμα το άγιο μας χαρίζει την υιοθεσία, κράζοντας στις καρδιές μας «Αββά ο πατήρ!» (Γαλ. 4,7).

3) Η θεία λειτουργία είναι απ’ άκρη σε άκρη μια δοξολογική ανύμνηση του τριαδικού Θεού.

Αρχίζει με την ανύμνηση της βασιλείας της αγίας Τριάδος: «Ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος...» και σ’ όλες τις ευχές και τις υμνητικές αναφορές της η λειτουργική σύναξη ψάλλει με κατάνυξη τη δόξα της τριαδικής θεότητας: «Δόξα Πατρί και Υιώ και αγίω Πνεύματι», ομολογώντας το τριαδικό της πίστεως δόγμα: «Πατέρα, Υιόν και άγιον Πνεύμα, τριάδα ομοούσιον και αχώριστον». Αυτό γίνεται σαφές αν σκεφτούμε αυτό που στην αρχή είπαμε, ότι η ιστόρηση και μυστική βίωση της θείας οικονομίας αποτελεί έναν από τους κυριότερους στόχους της θείας λειτουργίας. Ο Πατήρ συλλαμβάνει απ’ αιώνος στην απειρόσοφη βουλή του το σχέδιο της σωτηρίας του αμαρτωλού ανθρώπου, ο Υιός, πεμπόμενος από τον Πατέρα, το πραγματοποιεί στο χρόνο και το άγιο Πνεύμα, πεμπόμενο από τον Υιό, το σφραγίζει και το τελειοποιεί με τα χαρίσματα του. Στις εξωτερικές του ενέργειες ο Θεός ποτέ δεν λειτουργεί μεμονωμένα σε μια του υπόσταση, αλλά από κοινού και συνδεδυασμένα ως τριαδική θεότητα, κατά το σχήμα: «εκ Πατρός, δι’ Υιού, εν αγίω Πνεύματι». Η λειτουργική σύναξη με χαρά κι ευγνωμοσύνη δοξάζει τον τριαδικό θεό, από τη λυτρωτική ενέργεια του οποίου προέρχεται η σωτηρία μας. Μη λησμονούμε άλλωστε ότι στη δόξα της Τριάδος τελείται η «κατά χάριν» θέωση του σώματος της Εκκλησίας.

4) Η θεία λειτουργία είναι στην ουσία της βιβλικοκεντρική, συνιστώντας το σημαντικότερο βιωματικό διδασκαλείο της θείας αλήθειας.

Ο λόγος της θείας λειτουργίας είναι λόγος σαφώς βιβλικός, στηριζόμενος στις

δύο Διαθήκες, την Παλαιά και την Καινή. Και η μεν Παλαιά, ενώ στην αρχή είχε μεγαλύτερη θέση στη θεία λειτουργία, στη συνέχεια η χρήση της περιορίστηκε στον Εσπερινό (προφητικά αναγνώσματα κλπ.), ενώ στη θεία λειτουργία μας την υπενθυμίζουν κυρίως οι ψαλμικοί στίχοι των Αντιφώνων. Από την Καινή Διαθήκη οι αναφορές της θείας λειτουργίας είναι περισσότερες. Τόσο τα ιερά αναγνώσματα (Απόστολος και Ευαγγέλια) όσο και το κήρυγμα του θείου λόγου και γενικότερα ο λόγος των ευχών και των ύμνων απηχούν τον καινοδιαθηκικό λόγο της θείας αποκάλυψης, όπως αυτός καταγράφηκε από το Πνεύμα του Θεού στη ζωντανή παράδοση της αποστολικής Εκκλησίας.

Η θεία λειτουργία είναι το αυθεντικότερο διδακτήριο της θείας αλήθειας. Είναι λόγος έμπρακτα και βιωματικά διδακτικός. Δεν είναι φυσικά διδασκαλείο ακαδημαϊκό, όπως είναι η θεολογία της Εκκλησίας, η οποία στηρίζεται στην επιστημονική έρευνα και έχει χαρακτήρα θεωρητικό, αλλ’ είναι διδακτήριο πνευματικό, στο όποιο η ορθόδοξη ψυχή ζει μυστικά τα δόγματα της πίστης της. Τα ζει στην πιστεύουσα καρδία της, εμπνεόμενη από τη χάρη του αγίου Πνεύματος. Οι αλήθειες της πίστεως δεν είναι απλά διανοήματα, αντικείμενα νοητικής γνώσης και κατάληψης. Αν ήταν τέτοιες, θα ήταν απλές αλήθειες φυσικές, που θα μπορούσε να τις ανεύρει από μόνη της η ανθρώπινη διάνοια, και από άποψη σωτηριολογική θα ήταν περιττές και άχρηστες. Αντίθετα, είναι αλήθειες υπερφυσικές και υπερλογικές, όπως και ο Θεός από τον οποίο προέρχονται είναι υπερλογικός και υπερφυσικός. Ο ανθρώπινος νους μπορεί μεν και πρέπει να τις μελετά και να τις σπουδάζει με τις δικές του φυσικές δυνάμεις όμως δεν έχει τη δυνατότητα να διεισδύσει και να κατανοήσει το αδιάγνωστο και απερινόητό τους περιεχόμενο. Τα δόγματα της πίστης του ο ορθόδοξος λαός πρέπει να τα προσλαμβάνει και να τα ζει μυστικά στην καρδιά του, που είναι ο καθαρός ναός του παναγίου Πνεύματος (2 Κορ. 6,16). Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στη θεία λειτουργία, όπου τελεσιουργείται το απερινόητο μυστήριο του Θεού.

Το θέμα που συζητάμε είναι πολύ σημαντικό για το ήθος και την ευσέβεια της Ορθόδοξης Καθολικής Εκκλησίας. Τα δόγματα της η Ορθοδοξία, στην πιστή τήρηση και βίωση των οποίων βλέπει τον αθάνατο λυτρωτικό θησαυρό της (Ίω. 8,32), τα αγαπά υπερβαλλόντως. Βλέπει σ’ αυτά την πεμπτουσία της θεόμορφης ουσίας της. Από πολύ νωρίς αγωνίστηκε ενάντια στις αιρέσεις, που θέλησαν να τα παραμορφώσουν και να τα αφανίσουν. Στον αγώνα της αυτό δεν δίστασε, όπου παρουσιάστηκε ανάγκη, να χύσει γι’ αυτά το αίμα της. Στα δόγματα της δεν ανέχεται κανένα συμβιβασμό. Κανένα!

5) Στην ορθόδοξη θεία λειτουργία βιώνεται περιεκτικά το δόγμα της ενότητας της Εκκλησίας.

Η Εκκλησία είναι το άχραντο σώμα του Χριστού (Εφ. 1,23). Σ’ αυτήν πνέει το Πνεύμα το άγιο, το οποίο τη διακρατεί στην αλήθεια (Ίω. 16,13), την αγιάζει με τη χάρη του και τη ζωοποίει. Σε κάθε θεία λειτουργία απεικονίζεται ανάγλυφα η εν Πνεύματι ενότητα της Εκκλησίας. Στον ιερό ναό μαζεύονται κλήρος και λαός, για να λατρεύσουν και να ζήσουν το λυτρωτικό μυστήριο του Χριστού. Σ’ αυτήν σμίγουν σε μια ενότητα μυστηριακή οι άγιοι της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, οι οποίοι τελειωθέντες στην πίστη είναι απογεγραμμένοι στον ουρανό (Εβρ. 12,23), μαζί με τους αγγέλους, τα λειτουργικά πνεύματα του Θεού (Εβρ. 1,14), για να γιορτάσουν το μυστήριο της θείας οικονομίας και να υμνήσουν το θαύμα της θείας αγαθότητας, τον θρίαμβο και τη νίκη της θείας βασιλείας ενάντια στις αντίθεες δυνάμεις του εχθρού. Η Εκκλησία προσφέρει τα τίμια δώρα της θείας ευχαριστίας υπέρ των Αγίων της και κυρίως της υπεραγίας Θεοτόκου («εξαιρέτως της Παναγίας αχράντου...») Όχι φυσικά γιατί οι Άγιοι έχουν ανάγκη από τα σωτήρια της αγαθά, αλλά με σκοπό να τονίσει περισσότερο την εύκλεια και τη μακαριότητά τους και με την πράξη αυτή να δοξάσει τον πανάγαθο Θεό, που είναι ο δημιουργός των Αγίων της.

Στη θεία λειτουργία πνέει το Πνεύμα του Θεού. Έτσι, όπως τη θεία ενανθρώπηση ενήργησε το Πνεύμα του Θεού, δημιουργώντας τη σάρκα του Χριστού στην άφθορη μήτρα της Παρθένου, και όπως κατά την ημέρα της Πεντηκοστής στα Ιεροσόλυμα ο θείος Παράκλητος σφράγιζε επίσημα με την επιφοίτησή του στους Μαθητές την Εκκλησία, που ίδρυσε ο Χριστός στο θεανδρικό του πρόσωπο ως κοινωνίαν αιώνια Θεού και ανθρώπων, έτσι και στη θεία λειτουργία κατά την ώρα της επίκλησης το ίδιο Πνεύμα του Θεού γεννά και πάλι το Χριστό και την Εκκλησία, δημιουργώντας με τη χάρη του τη μυστηριακή σάρκα του Χριστού, μεταποιώντας τα στοιχεία του άρτου και του οίνου εις σώμα και αίμα Χριστού. Κάθε θεία λειτουργία είναι μια νέα Πεντηκοστή· το Πνεύμα το άγιο σφραγίζει ξανά και ξανά την Εκκλησία, γεννώντας την ανθρωπότητα του Χριστού, η οποία ταυτόχρονα θύεται από το Χριστό «εις άφεσιν αμαρτιών και εις ζωήν αιώνιον».

Η ενότητα της Εκκλησίας βιώνεται εμπειρικά στη θεία λειτουργία. Η αναφορά στο σώμα του Χριστού είναι καθολική. Σε πρώτο πλάνο η Εκκλησία προσεύχεται για το ζωντανό σώμα της που ζει εδώ κάτω στη γη, για τις πολυπληθείς φυσικές και πνευματικές του ανάγκες, για την ειρηνική του διαβίωση και την ομαλή συντήρηση του (για την ευφορία των καρπών της γης...), για τους κινδύνους και τις πολλές του περιπέτειες, για τον ιερό κλήρο, την ειρήνη και την ευστάθεια των

αγίων του Θεού Εκκλησιών κ.ά. Σε δεύτερο δε πλάνο εύχεται για το πολυπληθέστερο τμήμα της, που δεν υπάρχει πια στη γη, δηλαδή εκείνους που πήρε ο θάνατος και τα πνεύματα τους βρίσκονται στη μέση κατάσταση των ψυχών (το διάστημα μεταξύ της ώρας του θανάτου και της καθολικής κρίσεως). Γι' αυτούς η Εκκλησία προσφέρει την αναίμακτη θυσία της θείας ευχαριστίας, παρακαλώντας το Θεό να συγχωρήσει τα αμαρτήματά τους και να τους αναπαύσει εκεί, όπου επισκοπεί το φώς του προσώπου του.

6) Η θεία λειτουργία είναι γιορτή της θείας βασιλείας, αλλά και ολόκληρης της κτίσεως.

Στην τράπεζα της θείας ευχαριστίας, όπου συνεχίζεται ο μυστικός δείπνος που έφαγε ο Χριστός με τους μαθητές του στο υπερώο της Ιερουσαλήμ, στήνεται το μυστικό συμπόσιο της θείας βασιλείας. Οι μετέχοντες σ' αυτό τρώνε και πίνουν με αίσθημα κατάνυξης, ιεροπρέπειας και ευφρόσυνης χαράς. Τί τρώνε και τί πίνουν; Μα, τον ίδιο το Θεό, το σώμα και το αίμα του σαρκωθέντος Λόγου, με τα οποία είναι υποστατικά ενωμένη η θεότητα. Τον δέχονται δε σ' ολόκληρη την υπόσταση τους, στο σώμα και στο πνεύμα τους. Ο Θεός ολόκληρος (ουσία, υποστάσεις, άκτιστες θειες ενέργειες) μπαίνει μέσα τους κι' αυτοί μπαίνουν στο Θεό. Ανάκραση μυστική υπερβαίνουσα κάθε φυσική αίσθηση. Η ευχαριστιακή ένωση Θεού και ανθρώπων είναι ολοκληρωτική και τέλεια. Οι πιστοί με την άρρητη και μυστική γεύση γεμίζουν από Θεό, γίνονται «σύσσωμοι» και «σύναιμοι» Χριστού. Ο Θεός ενοικεί σ' αυτούς και αυτοί στο Θεό. Η αλληλενοίκηση είναι απόρροια της άπειρης αγαθότητας και φιλανθρωπίας του Θεού. Ο Πλάστης δίνεται αγαπητικά στο πλάσμα του, το ανεβάζει στο αχανές ύψος του, το θεοποιεί!

Στο πνευματικό συμπόσιο της θείας βασιλείας, στο οποίο μετέχουν φυσικά και οι άγγελοι, μετέχει επίσης και η φυσική δημιουργία. Κι' αυτή είναι πλάσμα του Θεού. Κι' αυτή εκτροχιάστηκε με το παράπτωμα του Αδάμ, που αποτελεί το φυσικό κέντρο της. Κι' αυτή υπήχθη στο νόμο της φθοράς, στενάζοντας κάτω από το βάρος του εκτροχιασμού του γενάρχη κι' αναζητώντας την απελευθέρωση από τα δεσμά της φθοράς της (Ρωμ. 8,21). Μετέχει δε η φύση στο μυστήριο της θείας ευχαριστίας με τα φυσικά στοιχεία της, το ψωμί που βγαίνει από το στάρι της γης και το κρασί από το αίμα της σταφυλής. Τα στοιχεία αυτά είναι δώρα του δημιουργού, ο οποίος με αγάπη μας τα χάρισε για να ζούμε με αυτά και να τον δοξάζουμε. Τα στοιχεία αυτά, δουλεμένα από το δικό μας μόχθο και βγαλμένα από τα σπλάγχνα της γης, εμείς οι φτωχοί άνθρωποι τα προσφέρουμε σαν ευχαριστιακή απόκριση στον Πλάστη και Σωτήρα μας («Τα σα εκ των σων σοι προσφέρομεν...»). Κι' αυτός τα δέχεται και μας τα αντιπροσφέρει σαν σάρκα και αίμα του, μεταποιώντάς τα με τη δύναμη του παναγίου του Πνεύματος. Μας τα

αντιπροσφέρει για να τα κοινωνήσουμε και να έχουμε μέσα μας τη ζωή του Θεού! (Ίω. 6,53).

7) Η θεία λειτουργία είναι ο τόπος της δυναμικής θεώσεως της ανθρωπινής φύσεως.

Στο δείπνο της θείας ευχαριστίας οι πιστοί, κοινωνώντας των αχράντων μυστηρίων, υπερβαίνουν τη φθορά της προγονικής κατάρας, λαμβάνοντας στη φύση τους τω σπέρμα της αθανασίας και της αφθαρσίας, στοιχεία υπάρχοντα στην ουσία του Θεού. Έτσι οι κοινωνούντες γίνονται «κατά χάριν» ό,τι είναι «φύσει» Εκείνος! Γίνονται μικροί «θεοί», αστράφοντας τη φωτεινή αίγλη της θείας ενέργειας!

Στη θεία μετάληψη οι πιστοί ενώνονται βαθιά με το Θεό, γίνονται «θείας φύσεως κοινωνοί» (2 Πέτρ, 1,4), Ενώνονται με το πλήρωμα της άκτιστης θείας ενέργειας, η οποία είναι το κοινωνητό στοιχείο της ακοινώνητης υπερβατικής ουσίας του Θεού. Η θεία ενέργεια υπάρχει ολόκληρη στη θεωμένη σάρκα του Χριστού. Διά της θείας κοινωνίας η φύση του ανθρώπου διαπερνάται από τη θεία ενέργεια, ακτινοβολώντας τον πλούτο της θεότητας, Η μέθεξη στη θεία ακτινοβολία ενόσο ζούμε εδώ στη γη, ποτέ δεν είναι πλήρης και τέλεια, θα ολοκληρωθεί στη μέλλουσα θεία βασιλεία, στην οποία οι άγιοι θα δουν «πρόσωπον προς πρόσωπον» το Θεό (1 Κορ. 13,12). Η άξια μετάληψη των θείων μυστηρίων εντάσσει σταδιακά το καθαρμένο πλάσμα στη δυναμική της θεώ-σεως, που είναι το κορύφωμα της πνευματικής τελείωσης του ανθρώπου, στο οποίο επικεντρώνεται το λυτρωτικό ιδεώδες της Ορθοδοξίας. Ο άνθρωπος γίνεται «θεός», χωρίς ωστόσο να μεταλλαγεί η φύση του, μεταπίπτοντας στην απειρία της θεότητας. Πανθεϊστικές θεωρήσεις δεν έχουν θέση στο σωτηριολογικό πλαίσιο της Ορθοδοξίας. Ο άνθρωπος γίνεται «θεός», χωρίς ωστόσο να παύσει να είναι πεπερασμένος άνθρωπος. Γίνεται «θεάνθρωπος»; Κατά μία απώτερη σχέση θα λέγαμε ναι· όχι όμως χριστολογικά. Θεάνθρωπος κατ’ αλήθειαν είναι μονάχα ο Χριστός. Οι πιστοί, ως σάρκα Χριστού, είναι και αυτοί μικροί «χριστοί». Όχι όμως πιο πέρα, για να σεβόμαστε την αλήθεια των φύσεων.